

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian
Hungarian College of Higher Education

Challenges and Effects of Crisis Situations on Education

2
0
2
4

SELECTED
PAPERS

Berehove,
30-31 March 2023

International Academic Conference

ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION

International Academic Conference
Berehove, 30–31 March, 2023

Selected papers

ЗАКАРПАТСЬКИЙ УГОРСЬКИЙ ІНСТИТУТ
ІМЕНІ ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

ЗУІ ім. ФЕРЕНЦА РАКОЦІ ІІ
Берегове
2024

УДК 370:061.3

В 41

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF) рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Берсхауер-Олас, Єва Гуттерер, Лідіко Греба та Каталін Поллоі

Технічне редагування та верстка: *Олександр Добош, Ласло Вездел та Вівієн Товт*

Коректура: *Лідіко Гріца-Варцаба, Лідіко Греба та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівієн Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опаци Черв Яноша при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

Проведення конференції та друк видання здійснено за підтримки уряду Угорщини.

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса: пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)
Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна пошта: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (палітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Автори, 2024

© Редактори, 2024

© Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II, 2024

II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA

**KRÍZISHELYZETEK
HATÁSA ÉS KIHÍVÁSAI
AZ OKTATÁSBAN**

Nemzetközi tudományos konferencia
Beregszász, 2023. március 30–31.

Tanulmánykötet

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Beregszász
2024

ETO 370:061.3

K-95

A kiadvány a 2023. március 30-31-én Beregszászban a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke által rendezett *Krizishelyzetek hatása és kibívásai az oktatásban* című nemzetközi tudományos konferencián elhangzott előadások szerkesztett anyagát tartalmazza.

Nyomtatott és elektronikus formában (PDF-fájlformátumban) történő kiadásra javasolta
a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tudományos Tanácsa
(2024. január 25., 1. számú jegyzőkönyv).

Kiadásra előkészítette a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Kiadói Részlege és Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszéke.

Szerkesztette:

Bergbauer-Olasz Emőke, Hutterer Éva, Greba Ildikó és Pally Katalin

Műszaki szerkesztés és tördelés: *Dobos Sándor, Vezsdel László és Tóth Vivien*

Korrektúra: *Grižša-Varcaba Ildikó, Greba Ildikó és Lizák Katalin*

Borítóterv: *Tóth Vivien*

ETO-besorolás: *a II. RF KMF Apáczai Csere János Könyvtára*

A kiadásért felel:

Dobos Sándor (a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Kiadói Részlegének vezetője)

A kötetben található tanulmányokat a konferencia Tudományos Tanácsa lektorálta.

A közölt tanulmányok tartalmáért a szerzők a felelősek.

**A konferenciát és a kiadvány megjelentetését
Magyarország kormánya támogatta**

Kiadó: II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (cím: 90 202, Beregszász, Kossuth tér 6. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Nyomdai munkálatok: „RIK-U” Kft. (cím: 88 006 Ungvár, Kárpáti Ukrajna u. 36. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (keményfedelű)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© A szerzők, 2024

© A szerkesztők, 2024

© II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, 2024

FERENC RAKOCZI II TRANSCARPATHIAN HUNGARIAN COLLEGE
OF HIGHER EDUCATION

**CHALLENGES AND EFFECTS
OF CRISIS SITUATIONS
ON EDUCATION**

International Academic Conference
Berehove, 30-31 March 2023

Selected papers

Transcarpathian Hungarian College
Berehove
2024

UDC 370:061.3

K-95

The publication contains materials of the international academic conference on *Challenges and Effects of Crisis Situations on Education*, organised by the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions of the Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education in Berehove on 30–31 March 2023.

Recommended for publication in printed and electronic form (PDF file format)
by the Academic Council of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College
of Higher Education (record No. 1 of January 25, 2024)

This volume of conference materials has been prepared by
the Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education
and Management of Educational Institutions and the Division of Publishing
of Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education

Edited by:

Emőke Berghauer-Olasz, Éva Hutterer, Ildikó Greba and Katalin Pally

Technical editing and pagination: *Sándor Dobos, László Vezsdel and Vivien Tóth*

Proof-reading: *Ildikó Gricza-Varcaba, Ildikó Greba and Katalin Lizák*

Cover design: *Vivien Tóth*

Universal Decimal Classification (UDC): *Apáczai Csere János Library of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education*

Responsible for publishing:

Sándor Dobos (head of the Division of Publishing of Ferenc Rakoczi II
Transcarpathian Hungarian College of Higher Education)

Selected papers were proofread by the Scientific Board
of the international academic conference.

Authors are responsible for the content of the conference materials.

**The conference and the publication of selected papers
sponsored by the government of Hungary.**

Publishing: Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Address: Kossuth square 6, 90202 Berehove, Ukraine. E-mail: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)

Printing: “RIK-U” LLC (Address: Carpathian Ukraine Street 36, 88006 Uzhhorod, Ukraine. E-mail: print@rik.com.ua)

ISBN 978-617-8143-15-2 (hardback)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

© Authors, 2024

© Editors, 2024

© Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, 2024

A KONFERENCIA TUDOMÁNYOS TANÁCSA

- Dr. habil. Bárczi Zsófia egyetemi docens, dékán** – Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem, Közép-Európai Tanulmányok Kara (Szlovákia)
- Prof. Dr. Bida Olena egyetemi tanár, tanszékvezető** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Pedagógia, Pszichológia, Tanító, Óvodapedagógia, Oktatási Intézményvezetés Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Csernicskó István egyetemi tanár, az MTA tagja, rektor** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna)
- Dr. Grabovac Beáta rendkívüli egyetemi tanár** – Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar (Szerbia)
- Prof. Dr. med. Grezsa Ferenc címzetes egyetemi tanár** – Károli Gáspár Református Egyetem, Pszichológiai Továbbképző Központ (Magyarország)
- Dr. habil. Hanák Zsuzsanna egyetemi docens, intézetvezető** – Eszterházy Károly Katolikus Egyetem, Pszichológia Intézet (Magyarország)
- Dr. habil. Híves-Varga Aranka egyetemi docens, intézetvezető** – Pécsi Tudományegyetem, Neveléstudományi Intézet (Magyarország)
- Prof. Dr. Komár Olga egyetemi tanár** – Pavlo Ticsina Umányi Állami Pedagógiai Egyetem, Az Elemi Iskolai Oktatás Módszertana és Innovációs Technológiák Tanszék (Ukrajna)
- Dr. habil. Lidia Marszałek** – Mazóviai Akadémia, Plock (Lengyelország)
- Dr. Orosz Ildikó főiskolai docens, elnök** – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola (Ukrajna)
- Prof. Dr. Osadchenko Inna egyetemi tanár** – Nemzeti Bioerőforrás- és Természetgazdálkodási Egyetem, Szociális Munka és Rehabilitáció Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Prima Raisza egyetemi tanár** – Leszja Ukrajinka Volinyi Nemzeti Egyetem, Az Elemi Iskolai Oktatás Elmélete és Módszertana Tanszék (Ukrajna)
- Prof. Dr. Pusztai Gabriella egyetemi tanár, az MTA tagja, intézetvezető** – Debreceni Egyetem, Nevelés- és Művelődéstudományi Intézet (Magyarország)
- Prof. Dr. Tóth Péter egyetemi tanár** – Selye János Egyetem, Neveléstudományi Tanszék (Szlovákia)

НАУКОВА РАДА КОНФЕРЕНЦІЇ

Барці Жофія, доктор габілітований, доцент, декан факультету центральноєвропейських студій Університету Костянтина Філософа в Нітрі (Словакія)

Біда Олена Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

Ганак Жужанна, доктор габілітований, доцент, директор інституту психології Католицького університету імені Кароля Естергазі (Угорщина)

Гівеш-Варга Аранка, доктор габілітований, доцент, директор інституту освітніх, педагогічних наук Печського університету (Угорщина)

Грабовац Беата, кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальних і гуманітарних наук Новосадського університету (Сербія)

Грежа Ференц, психіатр, професор інституту післядипломної психологічної освіти Реформатського університету імені Гашпара Каролі, Інститут психології (Угорщина)

Комар Ольга Анатоліївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри фахових методик та інноваційних технологій у початковій школі Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Україна)

Маршалек Лідія, доктор габілітований, професор Мазовецької академії в Плоцьку (Польща)

Орос Ільдико Імріївна, кандидат педагогічних наук, доцент, президент Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

Осадченко Інна Іванівна, доктор педагогічних наук, професор кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України (Україна)

Пріма Раїса Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії і методики початкової освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки (Україна)

Пустаї Габрієлла, доктор педагогічних наук, професор, член Угорської академії наук (УАН), директор інституту освіти і культури Дебреценського університету (Угорщина)

Товт Петер, доктор педагогічних наук, професор кафедри освітніх, педагогічних наук Університету імені Яноша Шее (Словаччина)

Черничко Степан Степанович, доктор гуманітарних наук, професор, член Угорської академії наук (УАН), ректор Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II (Україна)

SCIENTIFIC COUNCIL OF THE CONFERENCE

Zsófia Bárczi, DSc, professor, dean – Constantine the Philosopher University in Nitra, Fakulte stredoeurópskych štúdií (Slovakia)

Olena Bida, DSc, professor, head of department – Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education, Department of Pedagogy, Psychology, Primary, Pre-School Education and Management of Educational Institutions (Ukraine)

István Csernicsekó, DSc, professor, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) rector – Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Ukraine)

Beáta Grabovac, PhD, associate professor – University of Novi Sad, Hungarian Language Teacher Training Faculty, Faculty of Social and Human Sciences (Serbia)

Ferenc Grezsa MD, honorary professor – Károli Gáspár University of the Reformed Church in Hungary, Institute of Psychology (Hungary)

Zsuzsanna Hanák, DSc, professor, director of institute – Eszterházy Károly Catholic University, Institute of Psychology (Hungary)

Aranka Híves-Varga, DSc, professor, director of institute – University of Pécs, Faculty of Humanities and Social Sciences, Hungary (Hungary)

Olha Komar, DSc, professor, head of department – Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University, Department of professional methods and innovative technologies in primary school (Ukraine)

Lidia Marszałek, DSc, professor – Akademia Mazowiecka w Plocku (Poland)

Ildikó Orosz, PhD, associate professor, president – Ferenc Rákóczi II Transcarpathian Hungarian College of Higher Education (Ukraine)

Inna Osadchenko, DSc, professor – National University of bioresources and nature management of Ukraine, Department of social work and rehabilitation (Ukraine)

Raisa Prima, DSc, professor, head of department – Lesya Ukrainka Volyn National University, Department of Theory and Methodology of Primary Education (Ukraine)

Gabriella Pusztai, DSc, professor, full member of the Hungarian Academy of Sciences (MTA) director of institute – University of Debrecen, Institute of Educational Studies and Cultural Management (Hungary)

Péter Tóth, DSc, professor – J. Selye University, Faculty of Education (Slovakia)

TARTALOM / ЗМІСТ / CONTENT

<i>Empirikus és neveléstörténeti kutatások eredményei / Результати емпіричних та історико-педагогічних досліджень / Results of empirical and educational historical research</i>	19
<i>Boldizsár Boglárka – Cseri Kinga – Sipos Judit: MAGYAR ÉS SZLOVÁK EGYETEMISTÁK TANULÁSI ÉS ÉLETVITELI VÁLTOZÁSAINAK VIZSGÁLATA A VILÁGJÁRVÁNY IDEJÉN</i>	21
<i>Csoóri Zsófia: A KÁRPÁTALJAI TANÍTÓKÉPZÉS SZERVEZÉSI ÉS PEDAGÓGIAI ALAPJAI A CSEHSZLOVÁK KÖZTÁRSASÁG IDEJÉN (1919–1938)</i>	35
<i>Inántsý-Pap, Ágnes – Szilágyi, Barnabás: THE SEARCH FOR GREEK CATHOLIC IDENTITY THROUGH UPBRINGING AND EDUCATION</i>	47
<i>Kinczerová Adriana – Szabó L. Dávid: A PANDÉMIA HATÁSA AZ ERASMUS+ MOBILITÁSOKRA A SELYE JÁNOS EGYETEMEN</i>	55
<i>Molnár, Nikoletta: TEACHER-STUDENT COMMUNICATION CHARACTERISTICS AND THE CRISIS SITUATION</i>	67
<i>Pallay Katalin – Nagy-Füzesséry Bernadett: A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA ÉS AZ UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM MAGYAR HALLGATÓI KÖZÖTTI TÁRSAS KAPCSOLATOK ÖSSZEHASONLÍTÁSA ÉS EZEK HATÁSA A KÉT INTÉZMÉNY HALLGATÓINAK EREDMÉNYESSÉGÉRE</i>	77
<i>Szabó L. Dávid – Sýkora Hernády Katalin: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA MEGJELENÉSE A SZLOVÁKIAI ÉS A MAGYARORSZÁGI ÁLTALÁNOS ISKOLÁS OLYAN PEDAGÓGIAI DOKUMENTUMOKBAN, AMELYEK A DUALIZMUS KORSZAKÁVAL FOGLALKOZNAK</i>	101
<i>Szalay Ignác: A MÁSODIK VILÁGHÁBORÚ ELŐTTI MAGYAR KÖZÉPISKOLAI TÖRTÉNELEMKÖNYVEK ILLUSZTRÁCIÓI</i>	111
<i>Varga, Aranka: VULNERABLE GROUPS IN CRISIS SITUATIONS: HOW TO SUPPORT ROMA STUDENTS' COPING STRATEGIES</i>	119
<i>Vincze Tamás András: MAGYAR ARISZTOKRATA HÖLGYEK PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGE A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN</i>	129

<i>Oktatásszervezési és távoktatási tapasztalatok / Досвід організації освітнього процесу та дистанційного навчання / Educational management and distance learning experiences</i>	137
<i>Andl, Helga – Laki, Tamásné: "WE ARE IN THIS TOGETHER" – DISTANCE LEARNING EXPERIENCE IN SMALL SCHOOLS IN A PANDEMIC IN SPRING 2021</i>	139
<i>Андрусик Павло: ВИКОРИСТАННЯ СУЧАСНИХ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ</i>	151
<i>Bernhardt, Renáta: SECONDARY SCHOOL STUDENTS' VIEWS ON DIGITAL EDUCATION IN RELATION TO ON-LINE OPPORTUNITIES IN HIGHER EDUCATION</i>	157
<i>Чичук Антоніна – Кучай Олександр – Гуттерер Єва – Візавер Вікторія: НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ПАНДЕМІЇ І ВОЄННОГО СТАНУ</i>	167
<i>Dezső, Renáta Anna: "ALL'S WELL THE END'S WELL"? CHALLENGES AND LESSONS LEARNT OF AN INTERNATIONAL PEDAGOGY BACHELOR PROGRAM INTRODUCED IN THE MIDDLE OF THE COVID 19 PANDEMIC</i>	173
<i>Dudás János – Holovács József: ONLINE INFORMÁCIÓS RENDSZER KÉSZÍTÉSE AZ OKTATÁSI FOLYAMATOK ADMINISZTRÁLÁSÁRA A II. RÁKÓCZI FERENC KÁRPÁTALJAI MAGYAR FŐISKOLA RÉSZÉRE</i>	183
<i>Furcsa, Laura: PERCEIVED BENEFITS OF ONLINE ORAL EXAMINATIONS AT UNIVERSITIES</i>	191
<i>Fábián Márta – Bárány Erzsébet – Lechner Ilona – Huszti Ilona: A RÁKÓCZI-FŐISKOLA HALLGATÓINAK ATTITÚDJE A (NYELV)TANULÁSHOZ A TÁVOKTATÁS SORÁN</i>	199
<i>Kecskés Judit: KIHÍVÁSOK ÉS LEHETŐSÉGEK A MAGYAR ALAPSZAKOS KÖZÖS KÉPZÉS FINNUGOR NÉPEK ÉS NYELVEK C. TÁRGYÁNAK OKTATÁSÁBAN</i>	215
<i>Magyar, Ágnes: HOW HAVE SECONDARY SCHOOL STUDENTS EXPERIENCED DIGITAL WORK SCHEDULES?</i>	225
<i>Prescott-Pickup, Francis J: DISTANCE LEARNING DURING THE COVID-19 PANDEMIC: THE EXPERIENCE OF STUDENTS IN A LARGE HUNGARIAN UNIVERSITY</i>	235
<i>Прядко Олександр: ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ЗА ДОПОМОГОЮ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ</i>	247

<i>Oktatástechnológiai innovációk / Інноваційні технології в сучасному освітньому просторі / Innovative educational technologies</i>	251
<i>Árva, Valéria – Márkus, Éva – Trentinné Benkő, Éva: APPLICATION OF EARLY LANGUAGE TEACHING METHODOLOGY IN DIGITAL EDUCATION. A RESEARCH PROJECT BY THE HUNGARIAN ACADEMY OF SCIENCES AND THE FACULTY OF PRIMARY AND PRESCHOOL EDUCATION, EÖTVÖS LORÁND UNIVERSITY</i>	253
<i>Baksa Adrien – Sztojka Mirosláv: A PROBLÉMAMEGOLDÓ GONDOLKODÁS TANÍTÁSA-TANULÁSA MATEMATIKA-ÓRÁN</i>	267
<i>Csucska Petra – Csopák Éva: AZ OLVASÁS IRÁNTI ATTITŰD VIZSGÁLATA AZ ESZENYI BÁZISISKOLA ALSÓ TAGOZATOS TANULÓINAK KÖRÉBEN</i>	275
<i>Jaskóné Gácsi, Mária: GAMIFICATION – TESTS OF STRENGTH IN THE DIGITAL SPACE FROM AN EDUCATOR'S PERSPECTIVE</i>	283
<i>Gonda, Zsuzsa: THE FEATURES OF TEACHING METHODS IN ONLINE HUNGARIAN LANGUAGE AND LITERATURE LESSONS DURING PANDEMIC</i>	295
<i>Гікоб Андрія: РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ</i>	307
<i>Molnár, Ákos – Prisztočka, Gyöngyvér: THE POSSIBILITY OF A NEW TREND IN THE TEACHING OF PHYSICAL EDUCATION IN SCHOOLS</i>	313
<i>Nagy Béla: A GENETIKA ONLINE OKTATÁSÁNAK SAJÁTSÁGAI</i>	327
<i>Nagy-Kolozsvári, Enikő – Fábrián, Márta – Huszti, Ilona: USING GAMES IN THE YOUNG LEARNER ENGLISH CLASSROOM IN TRANSCARPATHIA</i>	333
<i>Papp, Beáta: HUNGARIAN-ITALIAN BILINGUAL EDUCATION IN THE LIGHT OF PUBLIC EDUCATION POLICY</i>	343
<i>Papp Gabriella: ONLINE FELÜLETEK ÖSSZEHASONLÍTÁSA OKTATÁSSZERVEZÉS ÉS E-TEST SZERKESZTÉSE CÉLJÁBÓL</i>	351
<i>Tadeyeva Maria – Tadeyev Petro – Pávlovics Judit: INNOVÁCIÓS TECHNOLÓGIÁK FEJLŐDÉSE A TEHETSÉGGONDOZÁSBAN</i>	359

<i>Szabó L. Dávid: A KOMMUNIKÁCIÓS KOMPETENCIA DIGITÁLIS FELADATOKKAL VALÓ FEJLESZTÉSI LEHETŐSÉGEI AZ ÁLTALÁNOS ISKOLA 7. ÉVFOLYAMÁN A DUALIZMUS KORSZAKÁNAK TANÍTÁSÁKOR</i>	367
<i>Az ukrainai oktatás helyzete a pandémia és a háborús körülmények között / Стан освіти в Україні в умовах пандемії та війни / The educational situation in Ukraine during the pandemic and war</i>	379
<i>Борисюнок Максим: ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ОСВІТНІХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДІ ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ</i>	381
<i>Васютіна Тетяна: ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ СПЕЦІАЛЬНОСТІ 013 «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»</i>	387
<i>Височан Леся: ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ “Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ” У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ</i>	395
<i>Джандя Галина: ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ У ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ</i>	401
<i>Дзямко Вікторія – Дзямко Віталій: ТРАНСФОРМАЦІЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ В ПЕРІОД ЗДІЙСНЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ</i>	405
<i>Золотаренко Тетяна: ДОСВІД ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ У НОРВЕГІЇ</i>	411
<i>Кіт Галина: НАУКОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ: ОРІЄНТАЦІЯ НА ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ</i>	417
<i>Коломісць Дмитро – Івашкевич Євген – Тертична Таїсія: РОЗВИТОК ЕМОЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ ПЕДАГОГІВ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ</i>	425
<i>Лазаренко Наталія – Коломісць Алла – Жовнич Олесь: МОДЕРНІЗАЦІЯ ЗМІСТУ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ</i>	431
<i>Орос Ільдико – Біда Олена – Кучай Тетяна: ОСВІТА В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ: АНАЛІЗ ПРОБЛЕМ І НАСЛІДКІВ ПАНДЕМІЇ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ</i>	435

<i>Осердчук Ольга</i> : ОРГАНІЗАЦІЯ ПАРТНЕРСТВА ВИКЛАДАЧІВ І СТУДЕНТІВ У ВИЩІЙ ОСВІТІ З МЕТОЮ ЯКІСНОГО МОНІТОРИНГУ	443
<i>Силадій Іван – Маринець Надія</i> : ПІДВИЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ГЛОБАЛЬНОГО ВИМІРУ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ОСВІТИ.....	449
<i>Хижняк Інна</i> : ПРОБЛЕМАТИКА НАУКОВИХ ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ФУНКЦІОНУВАННЯ ОСВІТНЬОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....	455
<i>Чопак Єва</i> : МОВЛЕННЄВА КОМПЕТЕНТНІСТЬ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ.....	463
<i>Шука Галина</i> : ОСНОВНІ ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ЗА ВИБОРОМ.....	469
<i>Inklúzió – lelki egészség – egészség tudatosság – perspektívák / Інклюзія – психічне здоров'я – усвідомлене ставлення до здоров'я – перспективи / Inclusion – mental health – health awareness – perspectives.....</i>	477
<i>Атроценко Тетяна</i> : ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ КЕРІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ДО ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ	479
<i>Berghauer-Olasz Emőke</i> : MENTÁLHIGIÉNÉS TÁMOGATÓ CSOPORT LEHETŐSÉGEI A FELSŐOKTATÁSBAN.....	485
<i>Biró Brigitta</i> : RAJZFEJLŐDÉSI SAJÁTOSÁGOK ÓVODÁS- ÉS KISISKOLÁSKORBAN	497
<i>Bús Ágnes – Bús Éva – Kovács-Bogya Tünde – Szántainé Baráth Anita</i> : SZEREPKONFLIKTUSOK A FELSŐOKTATÁSBAN A PANDÉMIA IDEJÉN	507
<i>Ceglédi Tímea – Fekete Dorottya – Pusztai Gabriella</i> : ÉRTÉKEK A REZILIENS PEDAGÓGUSOK ÉLETÚTJAIBAN.....	517
<i>Csebil Anikó</i> : TESTI ÉS LELKI EGÉSZSÉG, SPORTOLÁSI SZOKÁSOK A FŐISKOLAI CAMPUSON A PANDÉMIA IDŐSZAKÁBAN.....	523
<i>Erdei, Róbert</i> : A PROGRAMME TO FOSTER RESILIENCE AMONG KINDERGARTEN CHILDREN.....	531
<i>Гребя Ілдіко – Шелельо Тетяна – Гаврилюк Ілона</i> : БУЛІНГ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ ТА ВПЛИВ РІЗНИХ ФАКТОРІВ НА ЙОГО РОЗВИТОК	539

<i>Hanák Zsuzsanna</i> : ÁLLAPOT- ÉS VONÁSSZORONGÁS VIZSGÁLATA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN.....	545
<i>Kiss Magdaléna</i> : TANÁRI ATTITŰD A VAKOK OKTATÁSÁBAN.....	553
<i>Kondé Zoltán – Kovács Judit</i> : A COVID-TAPASZTALATOK ÖSSZEFÜGGÉSE A COVIDDAL KAPCSOLATOS IMPLICIT BEÁLLÍTÓDÁSOKKAL.....	561
<i>Kós Nóra</i> : KRÍZISHELYZETBEN ADÓDÓ TRAUMA TERÁPIÁJA.....	571
<i>Lestyán Erzsébet</i> : KRÍZISHELYZETEK MEGOLDÁSA PEDAGÓGIAI MÓDSZEREKKEL	579
<i>Михайлович Кристина</i> : ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ІНКЛЮЗИВНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ УГОРЩИНИ.....	587
<i>Пісняк Валентина</i> : ІНКЛЮЗІЯ ПІД ЧАС ВІЙНИ: ЯК ПІДТРИМАТИ ДІТЕЙ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ	593
<i>Sándor Zita</i> : COVID–19-JÁRVÁNY MEGÉLÉSE ÉS BIOPSZICHOSZOCIÁLIS HATÁSA EGYETEMI HALLGATÓK KÖRÉBEN	599
<i>Simon Gabriella</i> : AZ ONLINE OKTATÁS HATÁSAI A PANDÉMIA ALATT, LEHETŐSÉGEINK.....	615
<i>Sütő Éva</i> : TÁPLÁLKOZÁSI SZOKÁSOKAT BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐK KISISKOLÁSKORBAN A PANDÉMIA IDEJE ALATT.....	625
<i>Sýkora Hernády Katalin – Horváth Kinga – Pribéck László – Szabó L. Dávid</i> : A TÁVOKTATÁS HATÁSA A TANÁRI ÉNHATÉKONYSÁGRA	635

MAGYAR ARISZTOKRATA HÖLGYEK PEDAGÓGIAI TEVÉKENYSÉGE A XX. SZÁZAD ELSŐ FELÉBEN

Vincze Tamás András

*Nyíregyházi Egyetem
vincze.tamas@nye.hu*

Arisztokrata nők kétféle módon tölthettek be pedagógusi szerepet a XIX. század végi, XX. század eleji Magyarországon. Egyrészt úgy, hogy passzióból, „műkedvelőként” végeztek pedagógiai tevékenységet, másrészt pedig úgy, hogy elemi vagy polgári iskolai tanítói oklevél birtokában dolgoztak tanítónőként. Tanulmányomban három olyan magyar főnemesi hölgyről lesz szó, akik nemcsak megalapították és fenntartották az intézményüket, de pedagógiai tevékenységet is végeztek benne. Közülük kettőnek nem volt tanítónői képesítése, a harmadik azonban – br. Mirbach Júlia – elemi és polgári iskolai tanításra is képesítve volt.

Elsőként gróf Jankovich-Bésán Endréné (1880–1933) pápateszéri téli gazdasági iskolájáról kívánok vázlatos képet adni. 1920 novemberében nyitották meg Pápateszéren az első hazai téli gazdasági iskolát, amelyben a működés feltételeit a Jankovich-Bésán család biztosította. A Földművelésügyi Minisztérium Jankovich-Bésán Endréné grófnét bízta meg az iskola igazgatásával. Az új iskola harminc diákkal kezdte meg a működését, mindegyiküket a grófné által berendezett internátusban szállásolták el.

A gazdasági iskolában a tanítás két téli és két nyári félévből állt. A téli félévek október 15-től március végéig tartottak. A nyári féléveket, amelyek az április elejétől október közepéig tartó időszakot foglalták magukba, a tanulók az otthoni gazdaságukban töltötték. Ezekben a félévekben az iskola tanárai az otthonukban keresték fel a növendékeket, s hasznos gazdálkodási tanácsokkal látták el őket. Az oktatásnak ebben a formájában maga a grófné is részt vett. 1922-ben így jellemezte az *Új Barázda* című lap kiküldött tudósítója Jankovich-Bésán Endrénét: „Az egyszerű, megnyerő modorú mágnásasszony az igazi tanár rajongásával és alaposágával s szinte a szülőanya féltő szeretetével beszél alkotásáról. Harmadik esztendeje – úgymond – hogy a falusi fiatalsággal foglalkozik és mentől több fáradságot szentel nekik, annál nagyobb gyönyörűséget okoz az elfoglaltsága” (Farkas 1922, 2).

A téli félévekben olykor hetenként kétszer is átment az iskolába a grófné. Ilyen napokon először végighallgatott néhány tanári előadást, majd

kérdéseket intézett a növendékekhez, illetve több alkalommal ő maga is előadást tartott, többnyire valláserkölcsi vagy nevelési kérdésekről. A növendékekkel való érintkezésében nyoma sem volt a távolságtartásnak. Az iskola egyik tanára erről így írt: „Bár nagyon szerette az iskolában uralkodó katonás rendet és fegyelmet, ő maga érintkezésében mindig annyira közvetlen volt, hogy az ifjak nem érezhették azt a nagy szellemi és társadalmi különbséget, ami köztük fennállott. »Fiaim« volt a rendes megszólítása, s az iskola tanulói viszont, ennek megfelelően valóságos gyermeki szeretettel vonzódtak hozzá” (Fedóra 1934, 30). Érdekelte az iskolában folyó önképzőköri munka is. Örömmel vett részt a szombati napokon tartott önképzőköri üléseken, szívesen nyilvánított véleményt az elhangzott szavalatokkal, előadásokkal, vitatételekkel kapcsolatban, de nem képzelte magát tévedhetetlen ítésszéknek, azt sem bánta, ha vitatkoztak vele az ifjak, néha ő maga provokálta ki az övével ellentétes megnyilatkozásokat.

Az iskola tantárgyai a következők voltak: növénytermelés, állattenyésztés, számvitel, gazdasági üzemberendezés és becsléstan, kertészet-szőlőművelés, magyar nyelvtan, mennyiségtan, gazdasági földrajz, történelem és alkotmánytan, háziipar, önképző gazdakör, nemzetvédelmi szolgálatra való előkészítés, valláserkölcsi előadások. A grófné lényegesnek tartotta a praktikus ismeretek átadása mellett a tanítványok látókörének szélesítését, kulturális tájékozottságának bővítését is. A vallásos érzület elmélyítése is célja volt a téli gazdasági iskolában folyó oktatásnak. Ezeket a célokat így foglalta össze Jankovich-Bésánné az iskola megalapításának tízéves jubileumára megjelent értesítőben: „Olyan iskolát akartunk, amely az életbevágóan szükséges tudás mellett a kisgazda ifjuság erkölcsi és hazafias nevelését is elsőrangú feladatának tekinti, mert meg vagyunk róla győződve, hogy a jövő csak akkor a mienk, ha népünk nemcsak tudásban, hanem erkölcsben is emelkedik, ha régi keresztény erkölcsében és jóra való magyar becsületében meg nem fogyatkozik” (idézi Fedóra 1934, 27–28).

A grófné 1933-ban, mindössze 53 éves korában elhunyt, ezzel az iskola legfőbb oszlopa kidőlt. Halála után egy évvel az emléke előtt tisztelgő kötet jelent meg Gerely Jolán szerkesztésében. A kötet megjelenésekor az iskola vezetése már 290 végzett tanulóról tudott beszámolni, s a pápateszéri iskola mintájára létrejött gazdasági iskolák száma már kilenc volt. A pápateszéri téli gazdasági iskola 1935-ben szüntette be a működését.

Másodikként gr. Apponyi Franciska (1879–1958) „virágköztársaságát” kívánom röviden bemutatni. Gr. Károlyi Lászlóné Apponyi Franciska egy gyermekszervezetet alapított és ezzel együtt egy szabadidő-pedagógiai

kísérletet indított el Zebegényben 1931-ben. Az utókor méltatói általában a cserkészmozgalomhoz vagy Don Bosco Oratóriumához hasonlítják a grófnő által létrehozott szervezetet, noha az Apponyi Franciska álmából megvalósult gyermekparadicsom annyira eredeti volt, hogy nehéz lenne konkrét mintákhoz kötni. Halvány párhuzamok természetesen vonhatók az említett kezdeményezésekkel, de Ónody Évával lehet egyetérteni, aki úgy fogalmazott, hogy „az Egylettel valami sosem volt, sosem lesz gyermekvilágot teremtett Apponyi grófnő, mesébe illő valóságot” (Ónody 2004, 12). A Virág Egylet Zebegény elnevezésű gyermekszervezet rövid fennállása alatt vonzotta az érdeklődő külföldieket, angol, amerikai és holland gyermekbarátok is megismerkedtek vele és támogatták.

Az egylet hivatalosan 1931. június 25-én alakult meg. Fenyő Béla így mutatta be az akció előkészítését egyik cikkében: „Évekkel ezelőtt Károlyi grófné észrevette, hogy a zebegényi gyerekek milyen fogékonyak a természet iránt. Fogékonyak, hiszen a természet minden széppel megáldotta őket: vízzel, hegygel, naplementével. Foglalkozni kezdett velük, oktatta őket és a kisgyerekek hálával fogadták ezt. [...] 1931 tavaszán elküldötte az egylet nyomtatott programját azokhoz a házakhoz, ahol gyerek volt és ezzel elkezdte toborozni az apróságok virágos gárdáját. Nyárra pedig már sok kicsiny tagot számolt a csapat” (Fenyő 1933, 5). Hamarosan irodája, téli játékterme, játszótère és könyvtára is lett az egyesületnek. A Virág Egyletben az óvodáskorba lépő gyermektől egészen az iskoláit befejező serdülőig minden zebegényi fiút és leányt szívesen látott a grófné. Az egylet tagjai állat- vagy növényneveket viseltek, de nemcsak a gyerekek nyertek új neveket a grófné által, hanem az önkéntes segítők is. Károlyi Lászlóné saját magának a Napraforgó nevet választotta. Az óvodáskorú kislányok általában énekesmadarak nevét kapták, az óvodás kisfiúk ragadozó madarak nevét vehették fel, az iskoláslányokat virágokról, az iskolásfiúkat pedig fákról és cserjékről nevezte el a grófné. A gyerekek csak szülői beleegyezéssel léphettek be az egyletbe. Mielőtt valaki a VEZ teljes jogú tagja lett, három hónapig jelöltként ismerkedett a szervezettel és annak szabályaival. Amikor teljes jogú taggá váltak, fogadalmat tettek és tagsági igazolványt is kaptak, amelyben Petőfi következő feledhetetlen sorai álltak: „Szeresd a virágot,/ És ne féltsd szívedet,/ Mert ki azt szereti,/ Rossz ember nem lehet.” A „virágköztársaság” polgárainak négy alapszabályt kellett betartaniuk, méghozzá a következőket: mindig segítünk másokon, szeretjük a növényeket és az állatokat, mindennap teszünk valami jót, s mindig megtartjuk az adott szavunkat. A hét bizonyos napjainak délutánjait mese- és játékdélutánokon töltötték a VEZ tagjai, de a szórakozás mellett arról is gondoskodott a grófné,

hogy praktikus ismeretekkel is gazdagodjanak a gyerekek: a lányok például kötni és varrni is tanultak, valamint háztartási ismereteket sajátítottak el. De színdarabot is betanultak (egy Shakespeare-művet), botanikai gyűjteményt (herbáriumot) hoztak létre, úszni, táncolni tanultak, sőt néhány nagyobb gyermeknek angol nyelvtanulási lehetőséget is biztosított a grófné.

Károlyiné 1936-ban a VEZ tagjai számára nagyszabású gyermekolimpiászt rendezett, amelyről több újság is tudósított. A *Magyarság* című lap számára Török Sándor írt ismertetést a nevezetes eseményről. A külföldi tudósítókat is odacsábító rendezvény megnyitásáról és lefolyásáról a következőket írta az akkor még ifjú zsnaliszta: „Az olimpiai harangon hármat kongatnak, felhúzzák a zászlót és megkezdődnek a játékok. Trombitaszó mellett felvonulnak a tornaruhába öltözött mezítlábas gyerekek. Pipacs vezeti őket, Napraforgó grófné unokája, a kis Semsey Suzi grófnő, magyar ruhában mezítláb és a VEZ-zászlóval a kezében. A játékok során először a legapróbb óvodások gurulnak elő a homokra, kék, zöld, sárga és piros csoportokban, játszanak és táncolnak. [...] Ezután nagyobbacska gyerekek jönnek és komolyabb mutatványokra kerül a sor, melyeket csak néhány pillanatra szakít meg egy felröppenő ballon. [...] A ballon eltűnik és most a két Semsey-gyerek: Pipacs és Bukszus Bokor meg egy lovász három virágdíszes lovat vezetnek fel. Ezekre azután szavaz a közönség, hogy melyik viseli a legszebb koszorúkat. Tréfás akadályverseny következik, majd »Madarak és Halak« szabadgyakorlata. Ezután taligaverseny, amely után a »Kis Madarak« csapata ismét berohan és átveszi az uzsonnatáskákat” (Török 1936, 7). A programot magasugróverseny, tréfás futóverseny és a virágok háztartási versenye egészítette még ki. A feszült figyelemmel kísért versenyszámok a grófné és segítői ötletességét dicsérték. Az olimpiász kétségkívül a Virág Egylet működésének csúcspontját jelentette.

A zebegényi idill mindössze hat évig tartott. 1937-ben véget értek a mesés gyermekprogramok. Nem a grófnő lelkesedése apadt el. Férje halála után a rokonság, az örökség vagyongazdálkodói megtagadták a grófnétól az egylet további támogatását. Lukáts Elemér így festette le ezt a szomorú helyzetet: „Állítólag férje halála okozta, hogy tanácsadói, illetőleg vagyongazdálkodói megtagadták a fenntartáshoz, helyesebben a folytatáshoz szükséges összegek folyósítását, sőt a telep eddigi jelentéktelen deficitjét, mindössze 40.000 pengőről van szó! – a grófnő apanázsából vonják le. Zebegény kis sváb csemetéi is nagyon megsínylik a grófnő visszahúzódását. A kis lányok, fiúk, akik mind a »VEZ«, a zebegényi virágegylet tagjai voltak, rengeteg jót élveztek, ruhát, cipőt, élelmet és virágnevet kaptak. [...] Ma persze árvák ezek, kis virágok, fák és rózsák” (Lukáts 1937, 4). A grófné is utalt egyébként erre a méltánytalan,

igazságtalan eljárásra a férje unokaöccséhez, Károlyi Mihályhoz intézett, 1946-os levelében. „Nem tudhatod, hogy én is emigráltam Főtről, Zebegényben töltöttem Laló halála után két évet, engem is a család bolondnak nyilvánított, énrám nem akartak hallgatni, tehát elálltam” (Hajdu 2001, 1372).

A főnemesi „pedagógusasszonyok” két világháború közti, szociális vonatkozású pedagógiai kezdeményezéseit bemutató tanulmányomat br. Mirbach Júlia (1892–1974) háztartási tanfolyamának ismertetésével zárom. A Mirbach-család egy eredetileg kurlandi német bárói família, amelynek egyik tagja a XVIII. század végén került Magyarországra. Ez a katonatiszt, Mirbach Frigyes báró volt a család magyar ágának megalapítója. Fiának, Mirbach Ferenc bárónak és Plasch Máriának a legkisebb gyermeke volt az 1892-ben született Julianna bárónő, a pécsi Sancta Maria Leánynevelő Intézet alapítója és vezetője.

Mirbach Júlia bárónő már gyermekkorában kitűnt határozottságával és kiváló képességeivel. A család magyarországi ágát bemutató monográfia szerzője így jellemezte őt: „Már gyermekkorában egyik jellemző vonása volt, hogy elgondolását akár tűzön-vízen keresztül is, de megvalósította. Saját kijelentése szerint a nehézségek csak fokozzák bátorságát. Egészen nagykaliberű jellem, bátor, vállalkozó” (Müller 1943, 39).

Az éleseszű, fogékony kislány a polgári iskolai tanulmányokat Mohácson kezdte, majd a Miasszonyunk Női Kanonokrend pécsi zárdaiskolájában fejezte be. Ugyanebben a zárdában végezte el a felsőbb leányiskolai, majd a tanítónőképzői tanulmányait is. Később magántanulóként a polgári iskolai tanári oklevelet is megszerezte. 1927-től 1931-ig óraadó tanárként alkalmazta egykori iskolája, ahol a tanítónőképzőben alkotmánytant, közgazdaságtant, német nyelvet, földrajzot, sőt egy tanévben még neveléstörténetet és iskolaszerveztant is tanított.

1933-ban nagy vállalkozás főszereplőjévé vált a főnemesi származású tanárnő: a Sancta Maria Női Otthon Egyesület a bárónő Árpád utcai család házában leányinternátust és háztartási tanfolyamot nyitott. Az internátus és a tanfolyam igazgatói teendőivel br. Mirbach Júliát bízta meg a fenntartó egyesület. Az új intézmény elindulásáról a *Dunántúl* című lap hasábjain is lehetett olvasni. A tanfolyamra való beiratkozás lehetőségét ismertető cikkek kiemelték, hogy alapvetően azoknak a lányoknak jelent továbblépést az egyéves képzés, akik elvégezték a polgári iskolát vagy a gimnázium alsó négy osztályát, s nem kívántak felsőbb tanulmányokat folytatni, viszont szerették volna háztartási ismereteiket kibővíteni, megszilárdítani. A hagyományos háztartási tudnivalók mellett társadalomtani, közgazdasági és elemi jogi ismereteket is ígértek a beiratkozó növendékeknek, valamint a gyors- és gépírás és a német nyelv gyakorlását is biztosították számukra.

A tanfolyam résztvevői délelőttönként nyolctól tízig elméleti oktatásban részesültek, tíz óra és fél egy között pedig a konyhában és a kertben egészítették ki gyakorlati tapasztalatokkal a megtanult ismereteket. A *Látogatás a menyasszonyok iskolájában* c. 1939-es cikkben Lőrinczy Mária mutatta be a bárónő háztartási tanfolyamát a *Pécsi Napló* olvasóinak. A bárónő így foglalta össze az általa vezetett tanfolyam célkitűzéseit: „A mai állástalan diplomás férfiak tömege kiszorítja a hivatalokból a nőket, ezért sokkal célravezetőbb, ha a nő igazi hivatását a családon, az otthonon belül keresi. Iskolánknak az a célja, hogy a régi nagyasszonyok mintájára szerény, okos, magyaros érzelmű, kitűnő ízlésű minta-háziasszonyokat neveljünk, akik nemcsak a szalonban, a konyhában, a gazdaságban és az élet minden vonatkozásában állják meg a helyüket, hanem kitűnő feleség is válják belőlük” (Lőrinczy 1939, 8). A háztartási iskola növendékeinek alkotásaiból minden évben kiállítást rendezett az igazgatónő, ezeket a kiállításokat megtekintve a város lakói is képet kaphattak a Sancta Maria Intézetben folyó munkáról. A kiállításokon a sütemények mellett a növendékek ügyes kezeiről tanúskodó magyaros kézimunkák és női ruhák is helyet kaptak.

Jelentős mérföldkövet jelentett az iskola életében az 1941/42-es tanév. E tanévtől kezdve ugyanis a háztartási tanfolyam háziasszonyképző iskolává alakult át, és a növendékek államérvényes bizonyítványt kaptak. Az ilyen típusú iskolákban a tanév három harmadévből állt, s ennek megfelelően minden harmadév végén bizonyítványt kaptak a leányok. A tavaszi és az őszi hónapokban a gyakorlati jellegű oktatásra helyezték a hangsúlyt, a téli hónapokban pedig az elméleti oktatásé volt a főszerep. A gyakorlati oktatás természetesen kiscsoportos formában folyt. A képzés elméleti tárgyai a következők voltak: magyar nyelvi ismeretek és irodalom, erkölcsstan, neveléstan, háztartástan, egészségtan és gyermekápolás, konyha-, virág- és gyümölcskertészet, állattenyésztés, tejgazdaság. A gyakorlati tárgyak köre a következő területeket foglalta magába: fehérnemű és felsőruha szabása és varrása, varró- és kötőgépek kezelése, gyakorlati főzés és kertészeti munkák. Az iskola a Földművelésügyi Minisztérium fennhatósága alatt működött. Az intézetet 1948-ban államosították, majd megszűnt. Mirbach Júlia helyzete jó ideig elég kilátástalan volt, mivel sem nyugdíjat, sem másféle támogatást nem kapott. Az 50-es években aztán megítélték neki egy alacsonyabb nyugdíjat. Mirbach Júlia, a pécsi nőnevelés jeles alakja 1974-ben hunyt el. Intézetét a sajtóban leginkább azzal kapcsolatban emlegették, hogy 1944 nyarán Radnóti Miklósnéval együtt más zsidó származású nőket is befogadott és menedéket biztosított a számukra. Radnótinéval a háború utáni években is levelezett „Juliska néni”.

Mindhárom kezdeményezés jó példa arra, hogy a két világháború közötti időszakban a magyar arisztokrácia egyes női képviselői bátran növelték, bővítették a főúri nők számára addig kialakult mozgásteret, szereprepertoárt. A karitatív munka hagyományos területein túl bemerészkedtek a pedagógia területére is, ahol – vagy „céhen kívüli” aktorként, vagy a nevelői ismereteket igazoló oklevél birtokában – lelkesen fáradoztak a gyermek- vagy ifjúkorú védenceik, növendékeik tudásának gyarapításán. A bemutatott három intézményen kívül természetesen még akadtak hasonló kezdeményezések a korabeli Magyarországon. A 40-es évek elején a zalai lapok büszkén adtak hírt a Teleki Alíz grófnő által alapított pölöskei napközi otthonról, amelyben a grófnő maga foglalkozott a gyermekekkel, mindössze egyetlen tanítónő segédletével. Tállyán Maillott Margit bárónő kezdeményezte hasonló napközi otthon létesítését, amelynek a vezetésében is szerepet vállalt. Báró Weiss Manfréd híres csepeli gyárában leánya, Daisy bárónő létesített napközi otthont, s amíg saját gyermekei nevelésének gondja le nem foglalta, az otthon irányításának feladatát is ellátta. „Amikor őt a csecsemő- és gyermekotthon vezetésétől saját gyermekei vonták el, akkor húga, Edith bárónő vette azt gondjaiba példátlan szeretettel és áldozatkészséggel” (Preisich 1934, 673). A történelem szeszélye folytán ezek a kezdeményezések mindössze rövid epizódokat jelentettek az alapításuk körül sokat fáradozó főnemesi hölgyek életében, akik közül többen külföldre távoztak a 40-es évek közepén. Emigrációban hunyt el Teleki Alíz grófnő, Károlyiné Apponyi Franciska grófnő, és ugyancsak külföldön élték le életük utolsó évtizedeit a Weiss bárónők, Daisy (1895–1988) és Edith (1899–1967). Szociális és pedagógiai tevékenységük jelentőségének elismerésére a rendszerváltás után került sor, a Virág Egyletet alapító Apponyi Franciskáról például óvodát neveztek el Fóton.

Hivatkozott irodalom

- FARKAS Sándor (1922): Társadalmi úton is szélesítsük a gazdasági népoktatást. *Új Barázda*, 4 (205), 2.
- FEDÓRA Sándor (1934): A téli gazdasági iskola. In: Gerely Jolán (szerk.): *Egy magyar nagyasszony. Jankovich-Bésán Endréné grófné élete*. Szalézi Művek, Rákospalota
- FENYŐ Béla (1933): Köszönti a Napraforgót a Nádi Cinege! *8 Órai Ujság*, 19 (162), 5.
- HAJDU Tibor (2001): Mihály gróf rokonsága. *Holmi*, 13 (10), 1369–1387.
- LŐRINCZY Mária (1939): Látogatás a menyasszonyok iskolájában. *Pécsi Napló*, 48 (86), 8.
- LUKÁTS Elemér (1937): Mi zajlik a nyaralásügy kárára és veszélyére a dunamenti Zebegényben. *Magyar Közélet*, 9 (15–16), 3–4.
- MÜLLER Lajos (1943): *A falu angyala. Mirbach Frida bárónő élete*. Sancta Maria Leánynevelő Intézet, Pécs
- ÓNODY Éva (2004): A „bolond” őrangyal. *Nyugati Magyarság*, 22 (10), 12.
- PREISICH Kornél (1934): A csecsemőhalandóság Csepelen. *Gyógyászat*, 74 (46), 673–676.
- TÖRÖK Sándor (1936): Gyermek-olimpiász a zebegényi virág-egylet stadionjában. *Magyarság*, 17 (199), 7.

В 41 Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування. Наукове видання (Збірник наукових праць) Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II / Редактори: Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Греба та Каталін Поллої. Берегове: ЗУІ ім. Ференца Ракоці II, 2024. – 652 с. (українською, угорською та англійською мовами)

ISBN 978-617-8143-15-2 (палітурка)

ISBN 978-617-8143-16-9 (PDF)

Збірник наукових праць містить матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Виклики сучасної освіти зумовлені екстремальними умовами функціонування», яка відбулася 30–31 березня 2023 року в м. Берегове. Організатор конференції – кафедра педагогіки, психології, початкової, дошкільної освіти та управління закладом освіти Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II.

УДК 370:061.3

Наукове видання

**ВИКЛИКИ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ
ЗУМОВЛЕНІ ЕКСТРЕМАЛЬНИМИ
УМОВАМИ ФУНКЦІОНУВАННЯ**

Міжнародна науково-практична конференція
Берегове, 30–31 березня 2023 року

Збірник наукових праць

2024 р.

Рекомендовано до видання у друкованій та електронній формі (PDF)
рішенням Вченої ради Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
(протокол №1 від «25» січня 2024 року)

Підготовлено до видання кафедрою педагогіки, психології, початкової, дошкільної
освіти та управління закладом освіти спільно з Видавничим відділом
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II

За редакцією:

Емьовке Бергхауер-Олас, Єва Гуттерер, Ілдіко Греба та Каталін Поллої

Технічне редагування та верстка: *Олександр Добош, Ласло Вездел та Вівісі Товт*

Коректура: *Ілдіко Гріца-Варцаба, Ілдіко Греба та Катерина Лізак*

Дизайн обкладинки: *Вівісі Товт*

УДК: *Бібліотека ім. Опаці Черє Яноша при ЗУІ ім. Ф.Ракоці II*

Відповідальний за випуск:

Олександр Добош (начальник Видавничого відділу ЗУІ ім. Ф.Ракоці II)

Матеріали наукового видання рецензовані Науковою радою
міжнародної науково-практичної конференції.

За зміст наукових праць відповідальність несуть автори.

**Проведення конференції та друк видання здійснено
за підтримки уряду Угорщини.**

Видавництво: Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II (адреса:
пл. Кошута 6, м. Берегове, 90202. Електронна пошта: foiskola@kmf.uz.ua; kiado@kmf.uz.ua)
*Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і
розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 7637 від 19 липня 2022 року*

Друк: ТОВ «РІК-У» (адреса: вул. Карпатської України 36, м. Ужгород, 88006. Електронна
пошта: print@rik.com.ua) *Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до Державного реєстру
видавців, виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції Серія ДК 5040 від 21 січня 2016 року*

Підписано до друку 21.05.2024. Шрифт «Garamond».
Папір офсетний, щільністю 80 г/м². Друк цифровий. Ум. друк. арк. 52,98.
Формат 70x100/16. **Замовл. №**